ZEBO VA NOILA OBRAZLARINING QIYOSIY PSIXOLOGIK TALQINI

(Karimberdi To‘ramurodovning “G‘alati to‘y” hikoyasi misolida)

Eshdavlatova Nigora

Termiz Davlat Pedagogika Inistituti Tillar fakulteti O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Karimberdi To‘ramurodov zamonaviy o‘zbek nasrida inson ruhiyati, oilaviy munosabatlar va hayotiy tanlovlarni chuqur badiiy tasvirlay olgan ijodkorlardan biridir. Yozuvchi asarlarida inson qalbidagi ziddiyatlar, milliy qadriyatlar va jamiyatning shaxs taqdiriga ta‘siri psixologik jihatdan yoritiladi. Uning “G‘alati to‘y” hikoyasi ham ana shunday asarlardan biri bo‘lib, unda insonning ichki kechinmalari, oilaviy muhit va noto‘g‘ri qarorlarning oqibatlari ta‘sirchan tarzda ifodalangan. Mazkur hikoyada Zebo va Noila obrazlari orqali ikki xil xarakter, ikki xil dunyoqarash hamda ikki xil hayotiy yo‘l tasvirlanadi. Yozuvchi bir obraz orqali qat‘iyat, sadoqat va mustaqillikni ko‘rsatsa, ikkinchi obraz orqali ikkilanish, qo‘rquv va ruhiy zaiflikni ochib beradi. Shu jihatdan asar psixologik tahlil uchun muhim manba hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi “G‘alati to‘y” hikoyasidagi Zebo va Noila obrazlarini qiyosiy psixologik jihatdan tahlil qilish, ularning ruhiy olami hamda hayotiy qarorlarini ochib berishdan iborat.

Anotatsiya Mazkur maqolada “G‘alati to‘y” hikoyasining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari hamda Zebo va Noila obrazlarining qarama-qarshi ruhiy olami tadqiq qilingan. Shuningdek, asarda inson taqdiri, oilaviy qadriyatlar, mustaqil qaror va ijtimoiy bosim masalalarining psixologik talqini ochib berilgan.

Kalit so‘lar: psixologizm, obraz, ruhiy kechinma, oilaviy munosabat, ramziy detal, xarakter, ichki konflikt, badiiy tasvir.

Ключевые слова:Психологизм, образ, душевное переживание, семейные отношения, символическая деталь, характер, внутренний конфликт, художественное изображение.

Keywords: psychologism, character, emotional experience, family relationship, symbolic detail, character, internal conflict, artistic depiction.

Asarning syujet va kompozitsion qurilishi "G'alati to'y" hikoyasining syujeti oilaviy munosabatlar va inson taqdirini belgilovchi tanlovlar asosiga qurilgan. Hikoyada voqealar oddiy maishiy holatlar orqali boshlansa-da, asta-sekin qahramonlarning ichki dunyosini ochishga xizmat qiladi. Asardagi asosiy konflikt insonning qalb istagi bilan jamiyat yoki oila bosimi o'rtasidagi ziddiyatdir. Yozuvchi syujet davomida Zebo va Noila obrazlarini qarama-qarshi qo'yish orqali asarning g'oyaviy mazmunini kuchaytiradi. Zebo o'z baxti uchun kurashadigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan qiz sifatida namoyon bo'lsa, Noila esa ikkilanuvchi va boshqalarning ta'siriga tez beriluvchi xarakter sifatida tasvirlanadi. Shu qarama-qarshilik hikoyaning asosiy dramatik kuchini tashkil etadi. Asardagi kulminatsion nuqtalardan biri Noilaning g'orga yashirinishi bilan bog'liq voqealardir. Bu holat oddiy epizod emas, balki qahramonning ruhiy inqirozini ko'rsatuvchi muhim psixologik detal hisoblanadi. Yozuvchi shu voqea orqali insonning ichki qo'rquvi va hayotdan qochish holatini ramziy tarzda ifodalaydi. Kompozitsion jihatdan hikoya izchil qurilgan bo'lib, voqealar rivoji qahramonlarning ichki kechinmalari bilan uyg'un holda tasvirlangan. Bu esa asarning psixologik ta'sirchanligini yanada oshiradi. Zebo obrazining psixologik talqini Hikoyadagi Zebo obrazi matonat, sadoqat va qat'iyat timsoli sifatida gavdalanadi. U hayotiy masalalarda mustaqil fikr yurita oladigan, o'z his-tuyg'ulariga sodiq qoladigan qiz sifatida tasvirlanadi. Zeboning xarakteridagi eng

muhim jihat uning ichki mustahkamligidir. Otasi tomonidan "Keyin pushaymon bo'lmaysanmi?" degan savolga Zeboning ishonch bilan javob qaytarishi uning ruhiy yetukligini ko'rsatadi. U boshqalarning fikriga to'liq qaram bo'lib qolmaydi, aksincha, o'z baxti uchun mas'uliyatni zimmasiga ola biladi. Shu jihatdan Zebo obrazi o'zbek adabiyotidagi faol va qat'iyatli ayol obrazlari qatorida turadi. Zebo uchun muhabbat vaqtinchalik hissiyot emas, balki insoniy sadoqatning ifodasidir. U O'ktam polvonga bo'lgan munosabatida samimiylik va vafodorlikni namoyon qiladi. Yozuvchi Zeboning ruhiy dunyosini ochishda uning nutqi, xatti- harakati va qarorlariga alohida e'tibor beradi. Obrazning yana bir muhim jihati unda oilaviy tarbiya va ma'naviy qadriyatlarning mustahkam shakllanganidir. Zebo nafaqat o'z baxtini o'ylaydi, balki insoniylik, mehr va hurmat kabi qadriyatlarga ham sodiq qoladi. Bu esa uning ichki go'zalligini ochib beradi. Psixologik jihatdan qaraganda, Zebo obrazi muallif idealiga yaqin qahramon hisoblanadi. Yozuvchi uning xarakteri orqali yoshlarni qat'iyatli bo'lishga, hayotiy qarorlarni mustaqil qabul qilishga undaydi. Noila obrazining psixologik talqini Noila obrazi hikoyadagi eng murakkab psixologik obrazlardan biridir. U tashqi tomondan muloyim va itoatkor ko'rinsa- da, ichki jihatdan beqaror va ikkilanuvchi qiz sifatida tasvirlanadi. Yozuvchi Noila xarakteri orqali insonning ruhiy zaifligi qanday fojiali oqibatlarga olib kelishini ko'rsatadi. Noilaning eng katta muammosi mustaqil qaror qabul qila olmasligidir. U o'z qalbiga quloq solish o'rniga boshqalarning fikriga ortiqcha qaram bo'lib qoladi. Ayniqsa, onasi Adolatning ta'siri uning taqdirini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'ladi. Noila o'z his-tuyg'ularini yashiradi, ichki kechinmalarini ochiq ifoda eta olmaydi. Natijada uning ruhiyatida bosim kuchayib boradi. Bu holat psixologiyada ichki konflikt deb ataladi. Ya'ni insonning istaklari bilan tashqi muhit talablari ortasida ziddiyat yuzaga keladi. Noilaning g'orga

yashirinishi asardagi eng kuchli ramziy detallaridan biridir. G'or bu yerda oddiy makon emas, balki qahramonning ichki dunyosini aks ettiruvchi timsoldir. U hayotdagi muammolarni hal qilish o'rniga ulardan yashirinishni afzal ko'radi. Bu esa uning ruhiy yolg'izligini yanada kuchaytiradi. Yozuvchi Noila obrazi orqali jamiyatdagi ayrim qizlarning hayotiy qat'iyatsizligini tanqid qiladi. Asarda Noilaning keyinchalik baxtsiz holatga tushib qolishi bevosita uning noto'g'ri tanlovlari bilan bog'lanadi. Shu orqali muallif inson hayotida mustaqil fikr va qat'iy irodaning naqadar muhim ekanini ko'rsatadi. Adolat obrazi va ota-ona mas'uliyati Hikoyadagi Adolat obrazi orqali yozuvchi ota-onalarning farzand taqdiridagi o'rni masalasini ko'taradi. Adolat qizining ruhiy holatini to'liq tushunishga harakat qilmaydi. U quda-andachilik masalasida shoshma-shosharlik bilan qaror chiqaradi va katta degan qarash asosida ish biladi tutadi. Adolatning asosiy xatosi farzand qalbini tinglamasligidir. U qizining ichki kechinmalarini anglamaydi va natijada Noilaning ruhiy iztiroblari yanada chuqurlashadi. Shu jihatdan Adolat obrazi tarbiyadagi ayrim kamchiliklarni ifodalovchi xarakter sifatida fikr namoyon bo'ladi. Muallif bu obraz orqali ota-onalarni farzand taqdiriga befarq bo'lmaslikka, ularning va his-tuyg'ularini hurmat qilishga chaqiradi. O'ktam polvon va Zebo buvi obrazlari O'ktam polvon hikoyada mardlik va sadoqat timsoli sifatida tasvirlanadi. U Zebo uchun ishonchli tayanch bo'la oladi. Uning xarakterida qat'iyat, vafodorlik va insoniylik kabi fazilatlar mujassam. Zebo buvi obrazi esa asardagi donishmand va hayotiy tajribaga ega ayol timsolidir. U oiladagi ma'naviy muvozanatni saqlovchi obraz sifatida namoyon bo'ladi. Muallif ushbu obraz orqali yoshi ulug' insonlarning hayotiy tajribasi va tarbiyadagi o'rnini ko'rsatadi. Asardagi ramzlar va psixologik detallar "G'alati to'y" hikoyasining badiiy qimmati undagi ramziy tasvirlarda ham yaqqol namoyon

bo‘ladi. Asarda g‘or, to‘y, sukut, ikkilanish kabi detallar chuqur ma‘no kasb etadi. G‘or ruhiy yolg‘izlik va hayotdan qochish ramzi. Noilaning g‘orga yashirinishi uning ichki tushkunligi va qo‘rquvini ifodalaydi. To‘y esa asarda oddiy marosim emas, balki inson hayotidagi muhim burilish nuqtasi sifatida talqin qilinadi. Yozuvchi to‘y orqali insonning kelajak taqdirini belgilovchi tanlov masalasini ko‘rsatadi. Asarda ichki monolog va psixologik detal usullari ham samarali qo‘llangan. Bu esa qahramonlarning ruhiy olamini chuqurroq ochishga xizmat qilgan. Xulosa Xulosa qilib aytganda, G‘alati to‘y hikoyasi inson ruhiyati, oilaviy munosabatlar va hayotiy tanlovlarni chuqur badiiy tasvirlagan asarlardan biridir. Yozuvchi Zebo va Noila obrazlari orqali ikki xil xarakter va ikki xil taqdirni qarama-qarshi qo‘yadi. Zebo obrazi qat‘iyat, sadoqat va mustaqil fikr timsoli sifatida gavdalansa, Noila obrazi ikkilanish va ruhiy zaiflik oqibatlarini ko‘rsatadi. Asarda ota-onaning farzand taqdiridagi mas‘uliyati, insonning o‘z hayoti uchun javobgarligi va to‘g‘ri qaror qabul qilish zarurati muhim g‘oya sifatida ilgari suriladi. Asarning bugungi kundagi ahamiyati ham nihoyatda katta. Hozirgi davr yoshlarining hayotida ham mustaqil qaror qabul qilish, oilaviy munosabatlar, ota-ona va farzand o‘rtasidagi tushunmovchiliklar kabi masalalar dolzarbligicha qolmoqda. Shu jihatdan hikoya yoshlarni o‘z hayotiga mas‘uliyat bilan qarashga, qalb istagini anglashga va har qanday vaziyatda qat‘iyatli bo‘lishga undaydi. Bundan tashqari, asar yoshlar tarbiyasida ma‘naviy qadriyatlarning o‘rni naqadar muhim ekanini ko‘rsatadi. Zebo obrazi orqali sadoqat, matonat va mustaqil fikrlash ulug‘lansa, Noila obrazi orqali qat‘iyatsizlik va boshqalarga ortiqcha qaramlikning salbiy oqibatlari ochib beriladi. Shu sababli G‘alati to‘y hikoyasi nafaqat badiiy asar, balki yosh avlodni hayotga tayyorlovchi ma‘naviy saboq vazifasini ham bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999.
2. Qo'shjonov M. Adabiyotda badiiy psixologizm masalalari. – Toshkent: Fan, 1978.
3. To'ramurodov K. G'alati to'y. – Toshkent: Sharq, 2005.
4. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent, 2018. Umurov H. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent: Sharq, 2007.
5. Mardonova Lobar Umaraliyevna. (2024). TARIXIY MANBALARDA AMIR TEMUR OBRAZINING BADIIY TALQINLARI. IMRAS, 7(6), 56–60.
6. Zafariddin Temirov, and Xujanova Nasiba. "The Triumph of Light Over Darkness." *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, vol. 33, 20 Feb. 2025, pp. 34-37.